

*Modern Educational Processes
Съвременни образователни процеси*

ПРАКТИКИ НА ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ МЕЖДУ РОДИТЕЛИ И СПЕЦИАЛИСТИ ЗА РАБОТА С ДЕЦА В КОНТЕКСТА НА ДЪРЖАВНИЯ ОБРАЗОВАТЕЛЕН СТАНДАРТ ЗА ПРИОБЩАВАЩОТО ОБРАЗОВАНИЕ

Цвета Делчева

Тракийски университет – Стара Загора

Резюме. За преодоляване на проблемното поведение на детето или ученика и за справяне със затрудненията му в образователния процес се прилага разнообразие от дейности за въздействие и подкрепа. Стандартът за приобщаващо образование налага формирането на екипи за подкрепа за личностно развитие в детската градина или училището. Привличането на родителите или на лицата, полагащи грижа за детето, за осъществяване на дейностите по подкрепа на личностното развитие на детето гарантира добрите резултати от прилагането на този вид дейност. Общата подкрепа за личностно развитие е насочена към развиване на потенциала на всяко дете или ученик в детската градина или в училището. В контекста на идеята за приобщаващото образование се представя разработен от автора механизъм за практическо обучение за работа с родители за нуждите на обучението на студенти от педагогическите специалности, в частност от специалност „Социална педагогика“. Формират се компетенции за работа в екип (в междуинституционални екипи за цялостна подкрепа и грижа и като способност да работят с колегите си ефективно) и в мрежа, необходими в бъдещата им професионална реализация като педагогически съветници или социални работници.

Ключови думи: приобщаващо образование; родители; обучение; обща подкрепа; екипът

Въведение

В динамичното ни ежедневие стремежът за бърза възвръщаемост на вложените инвестиции се приема за обичайно явление. Измененията в начина на живот налагат необходимост от съответни промени и в областта на образованието. В своя анализ на водещите идеи на съвременните педагогически парадигми

Бояджиева подчертава, че „промените на традиционно утвърдени пластове на социални взаимодействия“ водят до „промени в училището, като институция, на очакванията към него, на нови отговорности и роля в подготовката за бъдещето, във взаимоотношенията със социума, в търсенето и поощряването на обществено съдействие“ (Boiadjieva, 2018). Тази нова роля е регламентирана последните години в няколко основни нормативни документа – Закона за предучилищното и училищното образование (ЗПУО), Наредбата за приобщаващото образование, Наредба № 5 от 22 юли 2019 г. за статута и професионалното развитие на учителите, директорите и другите педагогически специалисти и др.

Доколкото приобщаващото образование се определя като процес на осъзнаване, приемане и подкрепа на индивидуалността на всяко дете или ученик и на разнообразието от потребности на всички деца и ученици чрез активиране и включване на подбрани по целесъобразност ресурси, то е неизменна част от правото на образование. Реализира се в съответствие с принципите, визирани в Закона за предучилищното и училищното образование. Един от тези принципи е „ангажираност на държавата, общините и юридическите лица с нестопанска цел, работодателите, родителите и други заинтересовани страни и диалог между тях по въпросите на образованието“⁽¹⁾. В ЗПУО са очертани границите на сътрудничество и взаимодействие между родителите и детската градина или училището. В Наредбата за приобщаващото образование това взаимодействие е конкретизирано в рамките на оказваната обща и допълнителна подкрепа в образователния процес.

Социалнопедагогическа подкрепа в сферата на образованието

Социалната подкрепа се осигурява чрез индивидуална работа с детето и неговото семейство, семейно консултиране, медицински и санитарно-хигиенни услуги, а педагогическа подкрепа се осигурява чрез система от дейности, определени в стандарт за приобщаващото образование, приет с Наредба за приобщаващото образование от 2017 година.

„Приобщаващо образование“ е процес на осъзнаване, приемане и подкрепа на индивидуалността на всяко дете или ученик и на разнообразието от потребности на всички деца и ученици чрез активиране и включване на ресурси, насочени към премахване на пречките пред ученето и научаването и към създаване на възможности за развитие и участие на децата и учениците във всички аспекти на живота на общност⁽¹⁾. Стандартът налага формирането на екипи за подкрепа за личностно развитие в детската градина или училището. Последните се създават за конкретно дете или ученик – със специални образователни потребности, в риск, с изяви дарби, с хронични заболявания, за всяка учебна година.

Обща подкрепа за личностно развитие се осигурява на детето в детската градина, в училището, в центровете за подкрепа за личностно развитие съоб-

разно индивидуалните му потребности. Педагогическата и психологическата подкрепа, включително дейности за превенция на насилието и преодоляване на проблемното поведение са един от компонентите на общата подкрепа. Превенцията на насилието и преодоляването на проблемното поведение се изразява във включване на отделни деца и ученици в регламентирани дейности за въздействие върху вътрешната мотивация, както и оказване на психологическа подкрепа.

Провеждане на работа със средата, в която е детето или ученикът – семейството, връстниците, за превенция на насилието и за преодоляване на проблемното поведение на децата и учениците, е съществена дейност в цялостната обща подкрепа²⁾.

Участието на родителите в живота на училището е обвързано с редица задължения. Основното от тях е да осигуряват редовното присъствие на детето в задължителното предучилищно образование и на ученика в училище, като уведомяват своевременно училището в случаите на отсъствие на детето им. За много родители с изпълнението му се приключва активната им връзка с училището или детската градина. Пренебрегва се задължението родителите редовно да се осведомяват за своите деца относно приобщаването им в училищната среда, успеха и развитието им в образованието и спазването на училищните правила. Постепенното намаляване на интереса на родителите към живота на тяхното дете в училище е проблем, който се споделя не само от настоящите, но и от бъдещите педагози. Когато се дискутират теми за взаимодействието „училище – родители“ и потребността от него за пълноценно приобщаване на детето/ученика към образователния процес, повече от половината от изказаните от студенти първокурсници от различните специалности в Педагогическия факултет на Тракийския университет мнения са негативни по отношение на родителския интерес и активност към постиженията на детето им в училище. Изказванията им се аргументират с примери от практиката – личен опит, споделяно в приятелски кръг или в по-голяма група и др.под. Този проблем не съществува единствено в нашата образователна система. След анализ на статии, свързани с родителската незаинтересованост към образованието на децата им, Sawyer (2017) споделя за същия проблем и в САЩ. Изводът, който тя прави, е за необходимостта педагогическите специалисти да се подготвят активно за приобщаване на родителите към живота на децата им в училищната институция.

Функции на педагогическия съветник

Една от възможностите за професионална реализация след завършване на ОКС „Бакалавър“ по специалността „Социална педагогика“ е като педагогически съветник в детска градина или в училище. Педагогическите съветници са активни в подпомагане на личностното развитие и адаптирането на децата и учениците към образователната среда. Кариерното ориентиране и консул-

тиране на учениците е една от приоритетните функции на длъжността. Педагогическите съветници имат задължението да осъществяват връзката между родителите и институцията в работата по случаи, да участват в дейности по мотивиране на деца и ученици за преодоляване на проблемното им поведение и дейности по превенция на отпадането от училище. Взимат участие в разработването и прилагането на училищни политики в сферата на възпитанието, социализацията и закрилата на децата и учениците. Сред основните функции на длъжността са консултирането и подпомагането на учениците, учителите, родителите и училищното ръководство в осъществяване и поддържане на връзките между семейството, училището и обществото и за преодоляване на проблеми, свързани с образователния процес¹⁾.

Адаптиране на практики за работа с родители за нуждите на обучението на студентите

Привличането на родителите или на лицата, полагащи грижа за детето, за осъществяване на дейностите по подкрепа на личностното му развитие гарантира добрите резултати от прилагането на този вид дейност. Когато родителите са ангажирани като участници в дейностите на училището, те предават на децата си важно послание, че образованието е нещо ценно и смислено. Участието на родителите дава своето положително отражение както върху поведението и емоционалното състояние, така и върху учебните резултати на децата. Родителите са тези, които познават децата си най-добре и имат ресурса, при подходящо професионално консултиране, да подкрепят ефективно своите деца, независимо от проблемите, които имат в училище. В същото време, работата със семейството не е регламентирана практическа дейност за студентите по социална педагогика, а само възможност. За да се отговори на „тенденциите за модернизирание в условия на динамична и променяща се образователна среда, с фокус върху предстоящата реализация на студентите на пазара на труда“ (Ivanova & Ivanova, 2018), в обучението на студентите от Педагогическия факултет на Тракийския университет – Стара Загора, се възлагат специфични задачи за подготовка, приоритетно по учебната дисциплина „Социалнопедагогически дейности в училищна среда“. Учебната дисциплина се включва в учебния план на специалността „Социална педагогика“ във Факултета. Подготовката на студенти от трети курс за работа с родителите на практическо ниво преминава в няколко етапа.

Първи етап

Всеки студент получава задача да проучи съдържанието на всички училищни сайтове на училищата в конкретна административно-териториална единица (област). Акцентира се на информацията, адресирана към родителите, за регламентираното взаимодействие „училище – семейство“ и споделените добри практики в това взаимодействие.

Задачата се възлага на група от 13 студенти от трети курс, редовна форма на обучение, през м. декември 2018 г. Проучено е съдържанието на достъпни в интернет пространството сайтове на 284 училища от 13 области. Търсената информация е за назначен педагогически съветник и описание на работата му, за наличие на активна ученическа структура – ученически съвет, за възможностите за участие на родителите в живота на училището чрез училищното настоятелство и обществения съвет или в неформални групи.

Установени данни: 1) информация за назначен педагогически съветник има в 99 (34,86%) от проучените училища, като само в 20 (7,04%) родителите имат информация какви са неговите задължения и отговорности; 2) в 46 (16,20%) се открива информация за ученически съвети; 3) информация за училищно настоятелство – в 134 (47,15%), а за обществен съвет – в 142 (50,00%) училищни сайтове. За една от общините студентът прави допълнително проучване, от което се установява, че в 8 от училищата има назначени педагогически съветници, но от сайтовете на съответните училища това не се вижда.

Данните се представят и обсъждат по време на упражнение. В резултат от това проучване студентите правят извода, че до много малка част от родителите (в нашия случай – едва 7,04%) стига информация за спецификата на длъжността „педагогически съветник“, което се предполага, че затруднява взаимодействието му с родителите.

Втори етап

Констатациите налагат следващата практическа дейност: самостоятелна задача за разработване на „представяне“ на педагогическия съветник за повишаване информираността на родителите. Задачата се възлага в рамките на извънаудиторната заетост на 36 студенти – 13 от редовната форма на обучение и 23 от задочната. Основни източници за „представянето“ са ЗПУО и Наредбата за приобщаващото образование. По време на упражнение „представянето“ се обсъжда първоначално в малки групи от 4 – 6 студенти, след което в голямата група се извеждат основните отговорности и задължения, които според студентите, трябва да стават достояние на всички родители.

1) Екипна работа за предоставяне на обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.

2) Създаване на подходяща физическа, психологическа и социална среда за развитие на способностите и уменията на децата и учениците.

3) Участие в състава на екипа за подкрепа за личностно развитие в детската градина или училището за конкретно дете или ученик – със специални образователни потребности, в риск, с изявени дарби, с хронични заболявания.

4) Осъществяване, самостоятелно или в екип с класния ръководител, на връзката и сътрудничеството между училището, семейството и обкръжението на учениците.

5) Посредник между участниците в образователния процес.

6) Посредник между участници в образователния процес и други значими за тях институции.

Трети етап

В академична среда студентите разработват въпросник за интервю с родители за проучване на информираността им за функциите на педагогическия съветник и на психолога – две професионални длъжности с частично припокриващи се задължения, често работещи в екип. В извънаудиторна среда, като се води от въпросите, всеки студент разговаря с трима свои познати (роднини, приятели, съседи), които имат деца в ученическа възраст. Задачата се поставя на студентите от редовната форма на обучение и се споделя като възможност за развиване на умения за общуване с родители пред студентите от задочната форма. Целта не е да се направи проучване за информираността на родителите за ролята на педагогическия съветник или на психолога в училище. Идеята е студентът да влезе в ролята на събеседващ с родител и в зависимост от получените отговори да представи накратко фигурата на педагогическия съветник. В академична среда се споделя преживяното и се коментират въпроси, възникнали при разговорите с родителите. Студентите дават по-висока оценка на задачата след изпълнението ѝ – средно 5,15 от 6.0. При възлагането ѝ, преди да е изпълнена, задачата се оценява с 4.0 от 6.0. Като основание за по-високата оценка се изтъква необходимостта преди интервюто от задълбочена подготовка за нормативно определените функции на педагогическия съветник, което води до осмисляне, а не просто заучаване на тези функции. Студентите споделят и удовлетвореността си от възможността да информират родителите за ролята на професията „педагогически съветник“ в образователната система и от последващите реакции на одобрение от страна на интервюираните.

Четвърти етап

Като финален етап от процеса на формиране на умения за работа с родители, в академична среда студентите анализират медийни съобщения, които имат отношение към взаимодействието „родител – педагогически специалист“. Използват ги за основа за съставяне и решаване, включително чрез изиграване, на казуси. Задачата се поставя на студентите от редовната и от задочната форма на обучение.

При обучението по други учебни дисциплини („Социална педагогика“ и „Основи и методи на социалната работа“) фокусът е върху проучването на споделени практики за работа с родителите в сайтовете на МТСП, МОН, на неправителствени организации, работещи с деца, електронни списания с педагогическа насоченост. Допуска се обмен на информация и анализиране на практики, открити в журналистически текстове, само след

допълнително проучване и откриване на информацията в официален сайт на институцията.

Заклучение

В резултат от описаната аудиторна и извънаудиторна заетост на студентите от специалност „Социална педагогика“ последните развиват различни умения, необходими в бъдещата им професионална реализация като педагогически съветници или социални работници: за работа с различни видове източници на информация; за критично осмисляне и умения за адаптиране на тази информация за реализиране на персонални професионални цели; за работа в екип и в мрежа, в частност за изработване на персонална професионална мрежа.

Нетипичните задачи (интервюиране на родители) за извънаудиторна заетост водят до повишаване на интереса у студентите към цялостната им подготовка за работа с родителите.

БЕЛЕЖКИ

1. Закон за предучилищното и училищното образование. обн. ДВ. бр.79 от 13 Октомври 2015г., посл. изм. ДВ бр. 24 от 24 март 2019.
2. Наредба за приобщаващото образование. обн. ДВ. бр.86 от 27 октомври 2017, посл. изм. ДВ бр. 105 от 18 декември 2018.
3. Наредба № 15 от 22 юли 2019 г. за статута и професионалното развитие на учителите, директорите и другите педагогически специалисти (2019) обн. ДВ. бр.61 от 2 Август 2019.]
4. Сойер, М. (2017) Комуникация с родителите, която подобрява общуването и участието им в училищния живот. <http://priobshti.se/article/ekipna-rabota/komunikaciya-s-roditelite-koyato-podobryava-obshtuvaneto-i-uchastiето-im-v>

ЛИТЕРАТУРА

- Бояджиева, Н. (2018). Новите педагогически парадигми и взаимодействието с деца и родители в образованието. *Педагогика*, 90/1.
- Ivanova, V. A. & V. G. Ivanova. (2018). Good practices and innovations during the realization of the practical training of the pedagogy students. *Scientific Bulletin of Naval Academy*, XXI, pp. 140 – 144.

REFERENCES

- Boiadjieva, N. (2018). New pedagogical paradigm and interaction with children with parents in education. *Pedagogika – Pedagogy*, 90, 1.
- Ivanova, V. A. & V. G. Ivanova. (2018). Good practices and innovations during the realization of the practical training of the pedagogy students. *Scientific Bulletin of Naval Academy*, XXI, pp. 140 – 144.

THE PRACTICES FOR COLLABORATION BETWEEN PARENTS AND PROFESSIONALS, WORKING WITH CHILDREN IN THE CONTEXT OF THE STATE EDUCATIONAL STANDARD FOR INCLUSIVE EDUCATION

Abstract. A variety of activities for influencing and support are applied when coping with the problematic behavior of a child or student, and alleviating the difficulties that a student encounters in the educational process. The standard requires that schools and kindergartens form teams to support the personal development of children. Involving the parents or the people who take care of the child when carrying out the activities to support the personal development of the child guarantees the good results of those activities.

The general support of the personal development aims at developing the potential of each child or student in kindergarten or school. In the context of the standard for inclusive education, the author develops and presents a mechanism for practical training for working with parents to the needs of the education of students in pedagogical subjects, and Social Pedagogy in particular. Competencies for teamwork (in cross-institutional teams for general care and support as well as in order to work effectively with colleagues) and networking are formed. Such competencies are required in the future professional realization as pedagogical advisors or social workers.

Keywords: inclusive education; parents; training; general support; the team

✉ **Dr. Tsveta Delcheva, Assist. Prof.**

Researcher ID: AAD-7369-2020

Faculty of Education

Trakia University

Stara Zagora, Bulgaria

E-mail: tsveta.delcheva@trakia-uni.bg